

## Emperyalizm, Sömürü Kültürü ve Politik Şiddet

Seyit Selçuk ÖZDEMİR\*

**Özet:** Emperyalizm ve sömürgecilik dünya siyasetini önemli ölçüde etkilemiştir. Batı’da ortaya çıkan devrimler bu iki kavramla bir araya gelerek batı- doğu ilişkilerindeki önemi anlatılarak doğuya yansımaları ele alınmıştır. Batının çeşitli ihtiyaçlarını doğu coğrafyasından temin etmeye çalışması doğuyu tanıma ihtiyacını doğurmuştur. Bu durum neticesinde ortaya çıkan oryantalizm ile batılı elitler doğu hakkında çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Oryantalistler, günümüzde yaşanan İslamofobi ve çeşitli politik şiddet hareketlerinin temelini atmışlardır.

Çalışmada oryantalist yazarların bilimsel zeminini oluşturduğu İslamofobi ve aşırı sağcı grupların giriştiği eylemlerle politik şiddet kavramı ele alınmıştır. Batı medyasının bu konu hakkındaki tavrı da göz önünde bulundurularak politik şiddet bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada, emperyalizm ve sömürgecilik ile ortaya çıkan politik şiddetin tarihteki ve günümüzdeki yansımalarını açıklamak amaçlanmaktadır. Bu amaçla çalışmada, doğu-batı ilişkileri alanındaki bilimsel makaleler, kitaplar ve bu alandaki teoriler ışığında literatür taraması metoduyla incelenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Emperyalizm, Sömürgecilik, Oryantalizm, İslamofobi, Politik Şiddet

**Abstract:** Imperialism and colonialism have significantly affected world politics. The revolutions that emerged in the West came together with these two concepts, reflecting the significance of the western-eastern relations and their reflection to the east. The need to acquire the various needs of the West from the eastern geography has caused the need to recognize the east. Orientalism and western elites who have emerged as a result of this situation have done various researches on east. Orientalists have laid the foundations of today's Islamophobia and various political violence movements.

In the study, the concept of political violence was dealt with by the acts initiated by the Islamophobia and the extremist groups that the orientalist writers formed the scientific basis. In the context of political violence, the Western media has taken into consideration the attitude towards this issue. The aim of the study is to explain the historical and contemporary reflections of political violence arising from imperialism and colonialism. For this purpose, in the study, scientific articles, books and theories in the field of eastern and western relations were examined in the light of the literature review method.

**Key words:** Imperialism, Colonialism, Orientalism, Islamophobia, Political Violence.

\* Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilim ve Kamu Yönetimi 3. Sınıf Öğrencisi.

## Giriş

Dünya siyasetinde 17. yüzyıldan sonra ortaya çıkan gelişmeler birçok alanın, özellikle de küresel ekonomik ve siyasal sistemin temelleri atıldığı dönemdir. Toplumsal anlamda önemli gelişmelerin yaşandığı, teknolojik ve sanayi sektörünün doğduğu ve bunlarla birlikte çeşitli ideolojik görüşlerin yayılmasıyla çağımızın temellerinin atıldığı anlaşılmaktadır. Bütün bu yeniliklerin doğu batı ilişkilerindeki etkisinden ve bu durumun günümüze yansımalarından söz edilmiştir

Batılı araştırmacılar doğu hakkındaki görüşlerini ortaya koyarken takındıkları tavırlar günümüzde batılı toplumlarda İslamofobi ve aşırı sağcı grupların ideolojilerinin tohumları niteliğindedir. Bu araştırmacılar genellikle oryantalistlerdir. Oryantalizm, doğu-batı ilişkilerini ve doğuluların aciz, barbar, tutucu, gerici topluluklardan ibaret olduklarını aktarırlar. Çalışmada bu konuya değinilerek böyle bir durumun gerçeklikten uzak olduğu vurgulanmaktadır.

Emperyalizm ve sömürgecilikle Ortadoğu ve Afrika topraklarının batılı devletler tarafından yağma edilmesi ve doğuluların bu durum karşısındaki tutumları açıklanmıştır. Doğu-batı ilişkilerine günümüzdeki İslamofobi ve aşırı sağcı grupların etkisi, bunların batılı Müslüman halklara davranışlarından bahsedilmektedir. Avrupa ülkelerinde yükselen aşırı sağ ve İslam düşmanlığının temelinde politik şiddet vardır. Politik şiddet, Batıdaki seçim süreçlerinde seçmenleri etkilemek amacı ile propaganda faaliyetleri içinde kendini göstermektedir.

## Emperyalizmin Tarihsel Kökleri

Batı/ Hıristiyan medeniyetinin 11. yüzyılda yükselişe geçen İslam Medeniyetine karşı giriştiği önemli olayları tarihte görmek mümkündür. Siyasi egemenliği elinde bulunduran kilise ve din adamlarına karşı büyük tepkiler doğmuştur. Bu nedenle Avrupa halkları kilisenin siyasi ve toplumsal anlamdaki denetimini kırmak amacıyla Protestan Reformu'nu başlatmış ve Martin Luther liderliğindeki bu hareket başarılı olmuştur. Böylece kilisenin egemenliği son bulmuştur. Din adamlarının kişisel çıkarlarına uymadığı için yok sayılan birçok yenilik hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Protestan reformu, 1517'de Martin Luther'in meşhur doksan beş ilkesinin Almanya'da bulunan Wittenburg Katedrali'nin kapısına asmasıyla başlamıştır. Martin Luther Katolik Kilisesinin bazı uygulamalarını reddediyor ve bazı yeniler tavsiye ediyordu. Luther'in Başlattığı bu reform hareketi Avrupa devletlerini karşı karşıya getirmişti. Bu durumla beraber evrensel bir Hıristiyan devlet kurma fikri de sona ermiş oldu. Protestan

Reformu, 16. Ve 17 yüzyıllarda büyük din savaşlarının temel gerekçesi olmuştur (Gelvin 2016:9).

Protestan Refomu’ndan sonra sanat ve edebiyat alanında ortaya çıkan “Rönesans” ve Avrupa toplumlarının monarşiler karşısında başlattığı ayaklanma olan “Fransız İhtilali” ile ortaya çıkacak yeni dünya sisteminin temellerini atan Avrupa’nın önde gelen devletleri aynı zamanda bu yeni sistemi kontrol altında tutuyorlardı. Oldukça hızlı bir şekilde artan güçleriyle de dünya üzerindeki bütün olayları kendi çıkarları ve politikaları üzerinden değerlendiriyorlardı. Avrupa halklarını merkeze alarak oluşturdukları sistemi denetimleri altında tutuyorlardı. Özellikle kendilerini küresel ekonomik sistemin sahibi olarak görmekteydiler. Avrupa’daki bu durumun başat aktörleri İngiltere, Fransa ve Hollanda idi.

17. yüzyıldan sonra İngiltere, Fransa ve Hollanda dünya ekonomik sistemini denetimleri altında tutma ve bunu revize etme imkanına kavuşmuştu. Bu devletler Avrupa ekonomisinin sunduğu fırsatlardan en iyi şekilde yararlanacak ülkelerdi. Avrasya kıtasının kuzeybatısında bulunan bu ülkeler özgün doğal şartlarla gelişmeye daha yatkın bir yapıya sahiptiler ( Gelvin, 2016:45).

Böylece Avrupa’da ekonomik, askeri, siyasi ve toplumsal alanda büyük değişikliklere gidilmiştir. Yeni ticaret yollarının bunması, sanayi devrimiyle artan üretim, ateşli silahların bulunmasıyla kazanılan askeri zaferler, eğitim ve bilim alanındaki başarılarla taçlandırılmıştır. Sanayi devrimiyle üretimin artması, ham madde ve pazar ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyaçlara en iyi kaynağı sağlayacak olan doğu coğrafyası yalnızca doğal kaynak anlamında değil aynı zamanda beşeri gücünden de yararlanılmıştır. Doğulu insanlar Avrupa Fabrikalarında ve Avrupalıların devasa malikanelerinde zorla köle olarak çalıştırılmışlardır. Bu dönemde özellikle Afrika ve Ortadoğu üzerinde Portekizliler, İspanyollar, İngilizler ve Fransızların büyük baskıları olmuştur.

Batılı halkların Ortaçağ’da sosyal ve siyasal hayatlarında kilisenin egemenliğine karşı başlattığı savaş “Reform Hareketi” ile başarıya ulaşmış böylece toplumsal yaşamın hegemonu olan din adamlarının halkın üzerindeki denetimi son bulmuştur Bu durum teknolojik alandaki yenilikler ve coğrafi keşiflerle desteklenerek yeni bir dönemi başlatmıştır. Kapitalizme dayalı olarak benimsenen yayılcı politikalar neticesinde ortaya çıkan emperyalizm, Avrupa sanayisine kaynak sağlamayı amaçlamıştır. Sanayi devrimi ile artan üretim, pazar ve işgücü ihtiyacını doğurmuştur. Avrupa ekonomisinin işleyebilmesi için gerekli olan kaynakların bulunduğu, ulusal birliğini sağlayamamış ve batıdaki gelişmelerden habersiz olan ülkeler emperyalizmden ve sömürgecilikten nasibini almıştır.

Sömürgecilik ve emperyalizmden bahsederken bunların tamamen batıya ait olduklarını vurgulamak gerekir. Bu anlamda doğu-batı ilişkileri incelendiğinde sömürgecilik tarihini ve emperyalizmin pratik temellerinin Endülüs Emevi Devleti'ne kadar uzatmak mümkündür. Haçlılar, doğu seferleriyle bu coğrafyadaki bilimsel ve entelektüel faaliyetleri tanıma fırsatı yakalamış ve bunu kendi topraklarına taşımışlardır. Bu dönemden başlayan İslam ve doğu karşıtlığı haçlı seferleriyle somutlaşmıştır. Haçlı seferleriyle Batı- Hıristiyan orduları İslam coğrafyasında büyük katliamlar yapmışlardır. Günümüzde de yaşanan küresel siyasi sorunların nedeni olan haçlı seferleriyle Hıristiyan toplumu için kutsal olan topraklarda yaşayan Müslüman halkların malları ve mabetleri yağmalanmıştır.

Doğu-Batı ilişkilerinin temeli niteliğinde olan “haçlı seferleri” , özellikle batının doğu hakkındaki görüşlerinin oluşmasını sağlamıştır. Avrupa biliminin gelişiminde önemli bir dönüm noktası olan haçlı seferleri, doğu ile ekonomik, askeri ve siyasi ilişkilerden doğan sorunların başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Doğudaki kutsal Hıristiyanmekanlarına sahip olma ve doğu Hıristiyanlarının bulunduğu toprakları ele geçirerek onlarla ittifak yapmak amacıyla haçlılar Kudüs'e yönelmişlerdir.

1099 yılında işgal ettikleri Kudüs, tarihinin en acılı dönemlerinden birini yaşamıştır. Müslüman halk bu işgal sırasında Kubbetu's-sahra'ya ve Mescidi Aksaya sığınmış ancak yine de haçlı askerlerinin katliamlarından kurtulamamışlardır. Bu dönemde Müslümanları korumaları nedeniyle Yahudiler de katledilmiş ve kutsal mekanları tahrip edilmiştir. Mescid-i Aksa yağmalanmış ve diğer kutsal mekanlar kilise , depo, misafirhane vb. olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hatta altın ve mücevher olduğu düşüncesiyle Müslüman Kudüslülerin karınlarının parçalandığı rivayet edilmektedir ( Absridge'den akt. Kalın, 2017: 92).

Afrika ve Osmanlı toprakları Batı sanayisinin ham madde ihtiyacını gidermesi için kaçınılmaz bir fırsat olarak Avrupalıların nefsinin kabartmıştır. Bu nedenle, her alanda rakiplerinin çok ötesinde bir düzeyde bulunan Avrupalı devletler doğu coğrafyasına yönelerek birtakım ihtiyaçlarını buradan temin etmeye çalışmışlardır. Batılı devletlerin uluslararası alanda kazandığı büyük zaferlerin verdiği güçle dünyanın önemli bir bölümünde emperyalizme dayalı olarak sanayisini kalkındırmayı amaçlamıştır.

Emperyalizm... büyük bir alanda yayılan toplumların yöneticilerinin diplomasi ideolojik ikna, fetih ve doğrudan yönetim veya kendi insanlarından oluşan koloniler

kurarak siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda geri kalan toplumlar üzerinde sınırsız bir şekilde yayılmaktadır (Robinson'den akt. Gelvin, 2016:138).

Emperyalizm yalnızca siyasi ve ekonomik olarak düşünülmemelidir. Çünkü tarihte görüldüğü kadarıyla güçlü devletler aynı zamanda kendi kültürlerini de hükmettikleri toplumlara dayatmışlardır. Günümüzde hala Afrika'nın bir çok ülkesinde ana dili İngilizce, Fransızca vd. olan devletler bulunmaktadır. Bu durumun gösterdiği gibi emperyalizm ve sömürgecilik kültürel alana da sıçramıştır.

Kültür emperyalizmi, milletlerin uzunca bir zaman içerisinde geliştirdikleri “Milli Şahsiyeti” oluşturan milli ve manevi unsurların içi boşaltılarak başka kültürel karakterlerin işgal ve tahakkümüne uğramasıdır. Savaş veya zoraki bir biçimde değil doğrudan o milletin yöneticileri ve aydınlarının yabancı kültürlerle duyduğu ilgi nedeniyle kültür emperyalizmi ortaya çıkar (Kabaklı, 2009:19).

Sanayi devrimiyle beraber artan üretimin sonucu olarak elde edilen sermayenin işletilmesi amacıyla yatırım alanları ve seri üretimle elde edilen ürünler Avrupa piyasalarını doyurması sömürgeciliği hızlandırmış ve kısa bir zaman içinde emperyalizme evrilmesini sağlamıştır. Avrupa devletlerinin nüfusunun artması, geliştirilen askeri teknoloji ve sınai güçlerini uygulayacağı alanlar da sömürülen coğrafyalar olmuştur (Sander, 2016:346).

19. yüzyılın ortalarına kadar Afrika'nın sadece kuzeyi ve kıyı bölgeleri biliniyordu. Bu dönemden sonra artık Afrika “Gizemli Ülke” olma niteliğini kaybedecektir. Afrikalıların tarım ve hayvancılıkla geçinmeleri, Avrupadaki yeniliklerden nasibini almamış olmaları, derilerinin siyah olmaları, yazıyı kullanmamaları ve güçlü bir siyasal teşkilattan yoksun olmaları Avrupa'dan gelen misyonerlerin ve orduların işini kolaylaştırmıştır (Sander, 2016:282).

Devletin varoluş sebebi halkın özgürlük, güvenlik, adalet ve eşitlik ihtiyaçlarını gidermektir. Bu çerçevede devlet, kurumlarıyla ve halkıyla bütüncül bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Hangi siyasal sistemle yönetilirse yönetilsin devlet daima gücünü halktan almaktadır. Halkın çıkarlarını yumuşak güçle veya direk ordusuyla koruyan devletle güçlü bir teşkilat yapısına sahipse dışarıdan gelen bütün olumsuzluklara karşı direnebilir. Sömürgecilik ve emperyalizmin uygulandığı klasik coğrafyalara bakıldığında buralarda bulunan devletlerin örgütsel yapılarında çözümler olduğu gözlenecektir. Kurumlarının zayıflaması veya işleyişinin ağırlaşması dışarıdan gelen etkilere karşı devletin direnmesini sağlayamayacaktır. Sömürülen ülkelerde tam anlamıyla bir devlet

mekanizmasının yokluğu ve dışarıdan gelen tehditlere karşı koyacak bir gücün olmaması sömürgeciliğin ve emperyalizmin buralarda uygulama alanı bulmasının temel nedeni olarak göze çarpmaktadır.

18. yüzyılda Osmanlı kurumlarında ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunlara karşı etkili çözümlerin üretilmemesi oldukça geniş olan toprakların tehdit edilmesine yol açmıştır. Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımının neticesinde yıllarca Osmanlı egemenliğinde olan toplumlar ayaklanmıştı. Bu süreci yönetecek yetenekli devlet adamlarının olmaması nedeniyle büyük toprak kayıpları olmuştur. Devletin kurumlarında ortaya çıkan sorunlar nedeniyle de devlet mekanizması işlerliğini kaybetmiştir. Bu gibi nedenler ile zayıflayan merkezi otorite özellikle sınırların korunamamasını doğurmuştur. Avrupalı devletlerin sanayileri için gerekli ham madde ve Osmanlı topraklarını, seri üretimle doğan üretim fazlası malları satmak için önemli bir pazar olarak görmekteydiler.

Osmanlı devleti, toplumsal yapısı itibarıyla oldukça farklı bir örnek olduğunu göstermekteydi. Osmanlı'nın kozmopolit yapısının milliyetçilik akımıyla bozulmasından faydalana Napolyon Mısır'a yönelmiştir. Bu durumdan faydalanan Avrupalı devletler, sömürgelerine giden yolun üzerinde bulunan Osmanlıdaki gayr-ı Müslimleri kışkırtarak sömürgelerini korumayı amaçlamışlardı. Bunu gerçekleştirmeye çalışan Napolyon Bonabard Mısır seferini başlatmıştır. (Said, 1982:136).

### **İslamofobinin düşünsel temelleri : Oryantalizm**

İslamofobi yeni bir kavram olarak ele alınsa da tarihsel arka planı çok uzun zamanlara dayanmaktadır. Batı uygarlıklarının Müslüman dünyaya karşı önyargılarının temelinde günümüzde yaşanan terör olaylarının yanı sıra tarihten gelen korkular da yer almaktadır. Özellikle ABD'de 2001 yılında yaşanan terör saldırıları milat olarak kabul edilse de bu sorunun temeli tarihsel arka planda yer alan Batı-Doğu karşıtlığıdır. Bu önyargılar 1991 yılında SSCB'nin dağılması ve Doğu blokunun çökmesi ile birlikte dünyanın tek kutuplu hale gelmesi ve ABD'nin kendisini uluslar arası alanda merkeze koyması ile sorunun çok boyutlu hale gelmiştir (Yolcu ve Coşkun, 2017)

Avrupa'nın yükselişinin formülü olarak niteleyebileceğimiz sömürgeciliğin bilimsel altyapısını oluşturan oryantalizm, batının emperyalizmine uğrayan doğuluları tanımak amacıyla batılı elitlerin oluşturduğu bir alandır. Oryantalizm, doğu insanının benliğini, onun düşünce dünyasını ve onu doğulu yapan unsurlarını araştırarak doğuyu daha etkili sömürmenin yollarını aramaktadır. Avrupalı oryantalistler eserlerinde doğunun

maddi zenginliklerinden çok doğunun inancını, sanatını ve edebiyatını, dilini vb. alanları işlemişlerdir.

Batıda ortaya çıkan oryantalizmle ilgili eserlerin eleştirisini yapan, oryantalizm kavramını geniş bir biçimde açıklayan Edward Said'e göre oryantalizm “ Batının Doğu hakkındaki görüş ve düşüncelerinin sistematik olarak ele alınmasıdır. Böylece Doğu hakkında, Doğu bilimci hakkında, batıda oryantalistlerden yaralananlar hakkında oryantalizm bir sistem oluşturur. Doğunun batılılar tarafından araştırılması, yani batı için değerli olan kaidelere göre değerlendirilmesi ve onların kültür ve siyasal anlayışına göre incelenmesi ile yirminci yüzyılda aldığı şekli ile oryantalizm ortaya çıkmıştır (Said, 1982: 120)

Doğu insanının karakteristiği, hayatında ona yön veren unsurların doğru bir şekilde açıklanması için uygun metotlarla bu konuya yaklaşmak gerekir. Bu bütün toplumları incelerken dikkat edilmesi gereken önemli bir noktadır. Doğu halklarının inançları, kültürleri, sanatları vs. incelenirken konuya bir doğulu edasıyla yaklaşmak gerekir. Doğuyla ilgili eserler Batılı bir tavırla ele alındığı için -batıda günümüzde dahi devam eden- bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Örneğin İslam'ın inanç esaslarını Hıristiyanlık süzgecinden geçirmeye çalışan batılılara göre Hz. Muhammed bir terörist ve Kuran-ı Kerim uydurma bir kitaptır.

Edward Said Oryantalizmi açıklarken batıda oryantalist araştırmacıların eserlerini de tetkik etmiştir. Said, Louis Massignon'un oryantalizm sonrasında ortaya çıkan durum hakkındaki görüşlerini şöyle aktarıyor: “Onların her şeylerini tahrib ettik, felsefeleri, dinleri mahvoldu, artık hiçbir şeye inanmıyorlar, derin bir oşluğa düştüler. Anarşi ve intihar için olgun bir hale geldiler.” ( Said, 1982)

Günümüze gelindiğinde ise oryantalizmin farklı formlara koyularak çağdaş politikaların uygulama alanını genişletmiş ve uluslar arası alanda klasik oryantalizmden farklılaşarak emperyalizmin güncelleştirilmesini sağlamıştır. 18. Ve 19. yüzyıllardaki oryantalizm klasik olarak ifade edilmektedir. Modern çağda ortaya çıkan çeşitli enstrümanlarla koordineli olarak yürütülen küresel politikanın ve özellikle 11 Eylül olayından sonra oluşan dünya siyasetini açıklarken oryantalizmin medya, güç dengesi ve finansal alanda yürütülen politikaları açıklamada “Modern Oryantalizmi” kavramını kullanmak daha yerinde olacaktır.

11 Eylülde dünya ticaret merkezi olarak bilinen ikiz kulelere yapılan saldırı sonucunda batılıların kullandığı üslup ve politikalar 21. yüzyıl oryantalizminin fitilini

ateşlemiştir. Klasik oryantalizmden farklı olarak batı odaklı modernizm düşüncesinden uzaklaşmıştır. 11 Eylül'den sonraki oryantalizm algısı Batılı/Avrupalı/Amerikalı olmayanları çözümleyip ve onları kesin bir ifadeyle medeniyetin düşmanları olarak tanımlamıştır. Bu yeni oryantalizm, özellikle uluslar arası alandaki güç dengesini kullanarak güç politikalarına hizmet etmeyi ve böylece barbarlık ve medeniyet arasındaki çatışmaya hizmet etmektedir (Uluç, 2009:378)

Çin, Hindistan, Rusya ve doğudaki birçok devletin uluslar arası sistemdeki konumunu güçlendirmesi 21. yüzyıl güç dengesinin doğuya doğru kaydığını göstermektedir. Bu durumdan rahatsız olan batı ortaya koyduğu politikalarla bu durumu kendi lehine çevirmek için çabalamaktadır. ABD, geleneksel müttefiklerini yalnız bırakması ve ocak 2017'de itidara gelen cumhuriyetçi aday Donald Trump'ın politikalarını da modern oryantalizm kavramı üzerinden değerlendirmek gerçekçi sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

Oryantalizmin doğulu halkları ötekileştirerek batı emperyalizmine ve sömürgeciliğine meşruiyet kazandırmayı amaçlamaktadır. Doğuyu ötekileştiren oryantalistler islamofobi ve doğuya yönelik olan negatif tutumların bilimsel altyapısını hazırlayarak doğuya karşı duyulan nefretin bu günkü halini almasını sağlamıştır. Batının sömürüsüne maruz kalan halklar buna karşı büyük bir tepki vermediğini de belirtmek gerekir.

### **İslamofobinin Eylemsel Görünümü: Politik Şiddet**

Savaş, şiddetin en üst düzeyde yaşandığı bir durumdur. Devletler arası savaşın yanında iç savaş, asimetrik savaş, vekâlet savaşları, gerilla ve partizan savaşları gibi yeni biçimler ortaya çıkmıştır. Böylece şiddet kuralsız ve ölçsüz bir hal almıştır. Ancak şiddet yalnızca uluslar alanla ve iç savaşlarla sınırlı bir olgu değildir. Şiddet, savaş ve siyasetle ilişkisinden soyutlanmış bir şekilde gündelik hayatta yaşanan terör, saldırganlık, eziyet, işkence ve vahşete indirgenerek anlaşılmaktadır (Çelebi, 2010, 225).

Genellikle sömürgecilik ve emperyalizmin en yaygın olduğu dönemlerde politik şiddetin de en üst seviyede olduğu görülür. El işçiliğine dayalı üretimin yaygın olduğu Bengal'de yaşananlar bu durumu desteklemektedir. Asya'nın önemli ticaret merkezlerinden olan Bengal'de Sanayi Devriminden sonra üretilen malları satılması amacıyla İngilizler bir neslin parmaklarını keserler (Davutoğlu, 2015:119)

Osmanlı Devletinin dağılmasıyla birlikte Batılı devletlerin sınırları içinde kalan Müslüman toplumlar büyük zulümlerle karşı karşıya kalmışlardır. Müslümanlara



## KURTUBA AKADEMİ SOSYAL BİLİMLER V. ULUSAL ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU “BİR İNSANLIK SORUNU OLARAK ŞİDDET”

uygulan baskı, şiddet ve asimilasyon politikalarıyla Müslüman toplum göçe zorlanmıştır. Srebrenitsa katliamı Bosnalı Müslüman halka uygulanan bir politik şiddet örneğidir. Günümüzde Myanmar’da Müslüman halka yapılan eziyet, Çin’in Uygur Türklerine yaptığı zulüm, ortadoğunun bir çok yerinde devam eden sorunlar politik şiddetin günümüzdeki yansımalarıdır. Sovyetler Birliği’nin yayılmacı politikaları neticesinde Orta Asya’daki Türkler’e uyguladığı baskı ve şiddet de politik şiddet olarak değerlendirilebilir.

Şiddetin temelinde yatan en önemli iki unsur kin ve nefrettir. Devlet yöneticilerinin başarısız olduğu durumlardan dolayı halka sunulan hizmetlerin azalması veya sunulan hizmetlerin kalitesinin düşmesiyle halk çeşitli şiddet eylemlerine başvurmaktadır. Demokrasinin özgürlüğe açtığı geniş alanın art niyetli kullanımının şiddet eylemlerine yol açtığını ifade etmek mümkündür.

Artan nüfus, işsizlik, geçim koşulları, ideolojik kutuplaşma, istikrarsızlık, partizanlık, devlet otoritesinin zayıflaması politik şiddetin potansiyelini güçlendirmektedir. 1981 yılında İngiltere’de yaşanan olaylara ilişkin açıklama yapan içişleri bakanı eylemlerin arkasında işsizlik ve enflasyonun artmasını kamuoyuna itiraf etmek zorunda kalmıştır (Keleş ve Unsal, 1982: 90)

Teknolojik yeniliklerin artmasıyla kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması oryantalizme entegre edilen son aparatlardır. Gelişen medya araçlarını tekeline bulunduran batılı elitler doğuyla ilgili politikaları yürütürken medyatik araçlarla kamu diplomasisini oldukça etkili bir biçimde kullanmaktadırlar. Böylece yürütülen politikaların toplumsal tabanı da oluşturularak doğuya ilişkin konularda bütüncül bir destek sağlanmaktadır. Bu durumun tetiklemeyle ortaya çıkan ve hızla yayılan İslamofobi, batıda yükselen aşırı sağcı partiler ve popülist politikaların soncunda şiddet eylemlerine dönüşmektedir.

Günümüzde ortaya çıkan İslamofobi politik şiddetin modern çağdaki görünümüdür. Bu durumda şiddet savaş meydanlarında veya uluslar arası alandaki şeklinden farklılaşarak dini ve kültürel bir boyut kazanmıştır. Batıya göç eden Müslümanlar İslamofobik söylem ve eylemlere en çok maruz kalan kesimdir. İslamofobi, batılı yöneticilerin politikalarındaki değişimin de temel gerekçesidir.

Küreselleşme doğu ve batı kültürlerini yakınlaştırsa da iki kültür arasındaki temel farklılıklar kendini korumaktadır. Özellikle uluslararası göç, sığınmacı ve mülteci sorunları Müslüman coğrafyanın batı medeniyetinde kimlik arama arayışını gündeme getirmektedir.

Bu arayış Batının daha saldırgan, katı ve sert politikalar üretmesini doğurmuştur (Yolcu ve Coşkun, 2017)

İslamofobi, batıda Müslümanların toplumsal hayattaki konumlarına ve batı coğrafyalarında bulunmalarından duyulan rahatsızlığın ifadesidir. Genellikle Bu rahatsızlıktan doğan şiddet eylemleri batıda yaşayan Müslüman toplumu tehdit etmektedir. Avrupa’da ve Batı’nın çeşitli şehirlerinde bulunan Müslümanların işyerlerine, camilere ve mescitlere saldırılar düzenleyen aşırı sağcı grupların tahrip ettikleri görülmektedir.

Batı medyasında Müslümanlarla ilgili konuların tek taraflı ve sorumsuzca verilmesi, islamofobik söylem ve eylemleri beslemektedir. İslami semboller yalnızca internet sitelerinde değil, ana akım medyada da çarpıtılmaktadır. İslam ve Müslümanların dahil edildiği konular haberlerde ve televizyon programlarında olumsuz ifadelerle gündeme taşınmaktadır. Müslümanlar için kullanılan ifadeler, farkı dinlere mensup olan kesimler söz konusu olduğunda daha yumuşak bir tavırla ele alınmaktadır. İslamofobiyle birlikte, biyolojik aşağılamaya dayalı olan ırkçılık; kültürel ve dini ırkçılık şeklini alarak yeniden ortaya çıkmıştır. İrkçilik ve ayrımcılığa yönelik kanunlar varken, İslamofobi konusunda hiçbir yasal düzenleme olmaması İslamofobinin sıradanlaşmasına yol açmaktadır ( Kalın, 2017:449 )

Batılı işverenler, işe alımlarda Müslüman adaylara oldukça ağır şartlar getirmeleri ve İslam karşıtı bir tutum sergilemeleriyle, Müslüman halkın toplumdaki önemli konulardan ve görevlerden yoksun bıraktıkları görülmektedir. Ayrıca doğu insanına karşı antipati geliştiren batı medyası da bu durumu kamçılayıcı bir rol üstlenmektedir. Batı medyası ortaya koyduğu tavır ve davranışlarla İslamofobik eylemlerin yayılmasına ve Müslüman halkın batı coğrafyasına ait olmadığına vurgu yapmaktadır. Batı medyasının bu konudaki tavrı yalnızca çeşitli ırkçı gruplara ve siyasi partilere siyasi malzeme üretmektedir. Böylece Müslüman halkın hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı önlemler alınması sağlanmaktadır.

Müslüman olduklarına dair işaretlerin olduğu insanlar özellikle de göçle gelen diğer gruplarla karşılaştırıldığında işverenlerin yaptığı bazı ayrımcılıklara maruz kaldığı görülmektedir. Federel Ayrımcılıkla Mücadele Ajansı’nın 2010 yılında yaptığı araştırmaya göre, işgücü piyasasında eşit olmayan uygulamalar dini aidiyet hakkında resmi makamlarca toplanan temsili veri setlerinin eksikliğini ortaya koymuştur. İş başvurusu yapan Müslüman adaylara daha düşük beceriler atfetme ve başörtülü Müslüman kadınları işe almada görülen isteksizliği ortaya koymaktadır. Amade Antoni Vakfı 2016’da mülteci

ve konaklama tesislerine yönelik 102’inci kundaklama olmak üzere 1963 saldırı belgelemiştir. Çeşitli kuruluşların kayıtlarına göre haftada ortalama 17, yerel medya kuruluşlarının raporlarına göre de haftada toplam 37 saldırı gerçekleşmektedir. İş Profili Yasası’nın yetki alanının dışında olmasına rağmen işverenler yalnızca eğitim ve hukuk alanlarında değil diğer meslek alanlarında da bu yasaya dayanarak başörtüsü takan kadınların başvurusunu açıkça reddetmektedir. Bu nedenle ayrımcılık karşıtı kuruluşlar bu yasanın işgücü piyasasının diğer sektörleri üzerinde normatif bir yayılma etkisi olduğunu vurgulamaktadır (Lewicki, 2017).

### **Sonuç**

Protestan Reformunun gerçekleşmesiyle Hıristiyan din adamlarının devlet yönetimindeki egemenliğine son verilmiş ve bunu takip eden dönemlerde ortaya çıkan Fransız ihtilali ve Sanayi Devrimi neticesinde artan üretim, ham madde ve pazar ihtiyacının doğması Avrupalı devletlerin yayılcı politikalar üretmesiyle sonuçlanmıştır. Sömürgecilik ve emperyalizm kavramları batının yayılcı politikaları neticesinde ortaya çıkmıştır. Oryantalizm ise bunların bilimsel zeminini oluşturmaktadır.

Oryantalizm, doğu hakkında ortaya koyduğu veriler ve oryantalistlerin doğuyu ele aldığı metot günümüzde batıda yaşanan İslamofobi, ırkçılık ve aşırı sağın temel argümanlarını hazırlamışlardır. Batının doğuyu anlama çabası olan oryantizm, doğudaki zenginliklerin batı tarafından daha etkili bir şekilde sömürülmesine hizmet etmiştir.

Avrupa’da, Amerika’da ve dünyanın çeşitli bölgelerindeki İslam karşıtı fikirler, İslamofobi ve diğer İslam karşıtı yapılanmaların fiili olarak harekete geçmeleri politik şiddet olarak ifade edilmektedir. Özellikle Avrupa’da aşırı sağcı partilerin geçmişe oranla oylarını önemli ölçüde artırmaları politik şiddetin artacağını göstermektedir. Aşırı sağcı parti liderlerinin, Müslüman toplumun Avrupa’ya ait olmadıklarını ifade ederek vatandaşlık haklarını tehdit etmektedirler. 2017 yılında Almanya, Fransa ve Hollanda’daki seçimlerde Müslüman ve Türk halkına karşı söylemler politik şiddetin, kamusal alan tarafından da desteklendiğini göstermektedir. Batı toplumlarının, şiddet yanlısı olarak göstermeye çalıştığı Doğu’yu ötekileştirmeleri Batı tarafından uygulanan politik şiddetin bir yansımasıdır.

Terör örgütlerinin gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle Müslüman kesimi suçlayan ve İslam’ın bir terör dini olduğunu ifade etmekten kaçınmayan batılı elitler, Müslüman halkın maruz kaldığı zulümleri ise görmezden gelmektedirler. Batı medyasının da bu konudaki saldırgan tavrı ile Müslüman toplulukların karşı karşıya oldukları durumu

anlamak mümkündür. Medya, çeşitli yollarla politik şiddeti artırıcı bir rol üstlenmiştir. Batı medyası özellikle seçim dönemlerinde bağlı oldukları siyasi partilerin propagandalarını yaparken İslamofobik söylemleri sertleştirmektedir. Ancak bu durum politik şiddetin önünün açılmasını ve Müslüman toplumun hak ve özgürlüklerinin çiğnenmesini doğurmaktadır.

#### **Kaynakça**

ÇELEBİ, Aykut, “Şiddete Karşı Siyaset Hakkı”, Aykut Çelebi (Ed.), **Şiddetin Eleştirisi Üzerine**, (ss.255-256), Metis Yayınları, İstanbul, 2010.

DAVUTOĞLU, Ahmet, (2015) **Küresel Bunalım**, 40. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul

GELVIN, James L. (2016) **Modern Ortdoğu Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul.

KABAKLI, Ahmet, (2009) **Kültür Emperyalizmi**, 5. Baskı, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul.

KALIN, İbrahim (2017), **Ben Öteki ve Ötesi** 13. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul.

KELEŞ, Ruşen ve UNSAL, Artun, (1982) **Kent ve Siyasal Şiddet**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara

LEWICKI, Aleksandra, (2017) **2016 Ulusal Raporu Almanyada İslamofobi**, Seta Yayınları, İstanbul.

SAİD, Edward, (1982) **Oryantalizm**, Çev. Nezh Uzel, 1. Baskı, Pınar Yayınları, İstanbul.

SANDER, Oral, (2017) **Siyasi Tarih 1918-1994**, 27. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

ULUÇ, Güliz, (2009) **Medya Ve Oryantalizm**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

YOLCU, Tuğba ve COŞKUN, Burhaneddin, (2017) “İslamofobi Söylemleri ve ABD’de Seçim Sürecine Etkisi”, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi IV, 11-12 Mayıs 2017, ss.319-339.